

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

3 februari 2009

GEDACHTEWISSELING

**over vijf jaar werking van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)
en over de externe evaluatie van de NVAO**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door mevrouw Laurence Libert**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck.

Vaste leden:

de heer Werner Marginet, de dames Katleen Martens, An Michiels, Marie-Rose Morel, de heer Leo Pieters;

de heer Paul Delva, de dames Kathleen Helsen, Sabine Poleyn, Monica Van Kerrebroeck;

de dames Stern Demeulenaere, Laurence Libert, de heer Hans Schoofs;

de heer Dirk De Cock, mevrouw Anissa Temsamani, de heer Robert Voorhamme.

Plaatsvervangers:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

de heren Ludwig Caluwé, Jos De Meyer, mevrouw Vera Jans, de heer Luc Martens;

de heer Karlos Callens, de dames Margriet Hermans, Fientje Moerman;

de heren Chokri Mahassine, Ludo Sannen, Joris Vandenbroucke.

Toegevoegde leden:

de heer Jef Tavernier;

de heer Kris Van Dijck.

INHOUD

	Blz.
1. Toelichting door de heer Guy Aelterman, ondervoorzitter NVAO.....	4
1.1. De cijfers	4
1.2. Knelpunten bij opleidingen	5
1.3. Knelpunten bij procedures.....	5
1.4. Kanttekeningen bij de visitaties.....	6
1.5. (Inter)nationale resonantie.....	6
1.6. Conclusies en aanbevelingen uit resonantie	7
1.7. Internationale evolutie: externe evaluatie	7
1.8. Uitdagingen	8
2. Toelichting door de heer Karl Dittrich, voorzitter NVAO	8
2.1. Te bereiken doelen in de volgende fase.....	8
2.2. Nieuw stelsel voor accreditatiesystematiek	8
3. Vragen en opmerkingen van de leden	9

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie hield op 15 januari 2009 een gedachtewisseling over vijf jaar werking van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) en over de externe evaluatie van de NVAO. Sprekers waren de heren Karl Dittrich en Guy Aelterman, respectievelijk voorzitter en ondervoorzitter NVAO. De heren Leendert Klaassen en Guido Langouche (bestuursleden) en Eddy Bonte (hoofd afdeling Communicatie) woonden de vergadering bij.

1. Toelichting door de heer Guy Aelterman, ondervoorzitter NVAO

De heer *Guy Aelterman* zegt dat Nederland sneller gestart is dan Vlaanderen met het accreditatieproces. In 2002 is de wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek aangepast en de bamastructuur (bachelor-master) ingevoerd. Toen is ook beslist om de accreditatie op binationaal niveau te doen. Aangezien Vlaanderen toen nog niet meedeelde, is Nederland in 2002 gestart met de NAO, de Nederlandse Accreditatieorganisatie.

Het decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (het Structuuredecreet) werd goedgekeurd op 4 april 2003. In september 2003 hebben de Nederlandse en de Vlaamse minister in Den Haag het verdrag ondertekend om de NVAO op te richten. In het najaar van 2003 werden de eerste Nederlandse aanvragen voor nieuwe opleidingen ingediend. In januari 2004 zijn de Vlaamse bestuurders aangeduid. Vanaf dat moment was de NVAO feitelijk in oprichting.

In september 2004 is de eerste accreditatie voor Nederland uitgesproken. In februari 2005 is de NVAO feitelijk van start gegaan. Dat heeft zo lang geduurd omdat de verdragen van 2003 door de beide parlementen moesten worden goedgekeurd. Het eerste Vlaamse dossier over een nieuwe opleiding is behandeld in september 2005. Het ging om een opleiding ingericht door een private instelling, de Flanders Businessschool in Antwerpen. De eerste accreditatie gebeurde ook op dat moment, het ging om de accreditatie van de veeartsenopleiding in Gent. Dat was een bijzonder geval, omdat de opleiding al een internationale accreditatie had doorlopen.

1.1. De cijfers

De eerste accreditatiecyclus in Nederland loopt af eind 2010. Alle opleidingen zullen dan geaccrediteerd zijn. Voor Vlaanderen zal dat pas het geval zijn in 2013. Daarvoor zijn twee redenen, enerzijds dat

Vlaanderen een stuk later gestart is, anderzijds dat een cyclus in Nederland zes jaar en in Vlaanderen acht jaar bedraagt. Dat verschil van drie jaar speelt een rol in de verdere discussie.

Op dit ogenblik heeft de NVAO 2565 opleidingen geaccrediteerd. Het grootste deel voor Nederland, 338 voor Vlaanderen. De NVAO is trouwens ook bevoegd voor de Nederlandse Antillen (één dossier).

Voor Nederland heeft de NVAO 2226 opleidingen behandeld. Opmerkelijk is dat er enorm veel nieuwe aanvragen bij zijn (429). Dat aantal is merkkelijk hoger dan in Vlaanderen. Het zijn niet allemaal echt nieuwe opleidingen. In Nederland waren er voorheen geen professionele of hbo-masters maar wel postinitiële opleidingen in het hbo (hoger beroepsonderwijs) op masterniveau. Hetzelfde geldt deels voor het wetenschappelijk onderwijs op academisch niveau. Er waren heel wat postinitiële masters die feitelijk niet gefinancierd worden, maar die nu wel geaccrediteerd moeten worden of minstens een toets nieuwe opleiding (TNO) moeten doorlopen. Ze hebben die erkenning nodig anders kunnen bijvoorbeeld buitenlandse studenten geen visum krijgen. Bovendien is Nederland in 2003-2004 gestart met een nieuwe groep van opleiding, de onderzoeksmasters. Ook die moeten dus een toets nieuwe opleiding doorlopen. Amper tien Vlaamse opleidingen ondergingen dergelijke toets nieuwe opleiding.

Het gebeurt geregeld dat aanvragen ingetrokken worden, meestal als de NVAO naar een negatief advies neigt. Dat is niet zo vaak het geval bij accreditatie maar vooral bij nieuwe dossiers. Van de TNO-aanvragen wordt 50 percent ingetrokken. In een aantal gevallen wordt een verbeterde aanvraag heringediend.

Sommige rapporten worden afgewezen. Voor Vlaanderen is dat vooralsnog niet gebeurt, maar in Nederland wel al geregeld. Soms zit de opleiding in een overgangsfase en is het enkel mogelijk om de plannen te evalueren. De NVAO kan enkel feitelijkheden evalueren, geen plannen. Het gebeurt ook dat het rapport niet onderbouwd is. Ook dan wordt het afgewezen. Voor de instelling is dat niet negatief omdat ze de accreditatie tijdelijk behoudt, maar ze moet binnen een of twee jaar een nieuwe visitatie doorlopen.

Het aantal negatieve accreditaties in Vlaanderen is vrij beperkt: tot nu toe een zevental (zowel universitaire als hogeschoolopleidingen). De opleidingen die negatief geaccrediteerd zijn, kunnen een hersteltraject gaan.

Heel wat opleidingen worden gewoon niet aangeboden voor accreditatie. In Nederland gaat het tot op

heden om een tweehonderdtal opleidingen, dus ongeveer tien percent van de wel aangeboden dossiers. Die opleidingen staan niet langer in het Nederlandse hogeronderwijsregister (het CROHO). In Vlaanderen is de toestand niet zo overdreven, maar een aantal opleidingen, vooral manama's (master-na-master), zijn ook niet voor accreditatie aangeboden. Het aantal negatieve accreditaties mag dan beperkt zijn, maar het aantal opleidingen dat gewoon niet langer aangeboden wordt is niet onaanzienlijk.

1.2. Knelpunten bij opleidingen

De NVAO heeft een aantal knelpunten vastgesteld, in de eerste plaats bij de opleidingen zelf. Er zijn nogal wat opleidingen met te kleine studentenaantallen. De commissie-Soete voert die discussie ook. De NVAO merkt dat vooral bij masteropleidingen. In sommige masteropleidingen, bijvoorbeeld de taalopleidingen, is een enorme versnippering, met als gevolg dat er maar een paar studenten elk van die opleidingen volgen. Dat probleem moet worden aangepakt bij de rationalisering.

Een tweede probleem is dat sommige opleidingen, zowel in Nederland als in Vlaanderen, een te laag rendement of slaagpercentage hebben. De NVAO wil geen gemakkelijkere examens promoten en weet ook wel dat de toegang tot het hoger onderwijs vrij is. Een betere begeleiding van abituriënten en eerstejaarsstudenten kan het slaagpercentage echter gevoelig doen stijgen. In Vlaanderen en Nederland zijn lage slaagpercentages niet ongewoon, maar internationale vergelijkingen bewijzen dat de situatie in andere landen anders is. De NVAO pleit niet voor gemakkelijkere slaagcriteria of voor een toelatingsproef, maar wel voor een betere begeleiding van de studenten.

Ten derde vergelijken instellingen hun opleidingen niet met andere opleidingen, al dan niet in andere landen. Onderwijsinstellingen geven als argument dat hun opleiding uniek is of alleen maar afgestudeerden levert aan de regionale markt. Maar de meeste opleidingen komen meestal ook in het buitenland voor en niet alle afgestudeerden blijven in hun eigen regio. Zowel in Vlaanderen als in Nederland is er te weinig internationale benchmarking.

Verder zijn de masters academische opleidingen. In veel manama's zitten heel wat professioneel gerichte aspecten. De academische aspecten verdwijnen naar de achtergrond. Dat is de reden waarom sommige opleidingen niet beantwoorden aan wat de NVAO eist op het vlak van wetenschappelijke academische achtergrond. Anderzijds moet er een evenwicht zijn zodat niet alle opleidingen al te academisch gericht zijn waardoor de meerwaarde van de professionele

aspecten verloren gaat. Dit knelpunt is het gevolg van de keuze om van masters uitsluitend academische opleidingen te maken. In Nederland zijn er twee soorten masters, de academisch en de professioneel georiënteerde. In vele landen spreekt men alleen van masters en is de oriëntatie (academisch dan wel professioneel) af te leiden van de 'learning outcomes' of de doelstellingen van de opleiding.

Een vijfde knelpunt is dat het domeinspecifieke referentiekader van een aantal nieuwe opleidingen nog niet is uitgekristalliseerd. Zo worstelt een aantal Vlaamse instellingen met het internationale profiel van de opleiding vroedkunde. De vroedkunde wordt nog te veel verbonden aan de verpleegkunde. Voor de professionele bachelor journalistiek is het beroepsprofiel dan weer niet duidelijk. Het is nog niet duidelijk waar de afgestudeerden terecht zullen komen.

Een ander probleem is dat de instellingen, de Nederlandse maar vooral de Vlaamse, geen alumnibeleid hebben. Om de resultaten van een opleiding te beoordelen, is het belangrijk om de afgestudeerden te volgen. Dat alumnibeleid moet dus versterkt worden.

Ten zevende vergt ook de academisering van de voormalige tweecycloopleidingen een evenwichtsoefening tussen professionele en academische aspecten. Zo mag de opleiding tot industrieel ingenieur niet te conceptgeoriënteerd worden want dan overlapt ze met de opleiding tot burgerlijk ingenieur.

1.3. Knelpunten bij procedures

Een tweede categorie knelpunten gaat over de procedures. Tussen het moment dat de opleiding een zelfevaluatie opstelt en de uiteindelijke accreditatie ligt soms drie tot vier jaar. Dat is te lang.

Een tweede knelpunt is dat een onderwijsinstelling aan het visitatierapport van VLIR (Vlaamse Interuniversitaire Raad) en VLHORA (Vlaamse Hogescholenraad) soms meerdere tientallen bladzijden bijkomende stukken toevoegen. Dat heeft tot gevolg dat de NVAO hoorzittingen moet organiseren. De instellingen voegen bovendien geregeld stukken toe die al bij de visitaties zelf besproken zijn. Dat vertraagt het proces.

Ten derde zijn er voor elke opleiding een aantal varianten zoals afstudeerrichtingen, vestigingsplaats, taal. De instellingen worstelen daarmee. Soms beschouwen ze bijvoorbeeld de Engelse variant als een opleiding die ze afzonderlijk moeten laten accrediteren. De NVAO heeft aan de minister gevraagd om de regeling duidelijker te maken. Varianten van een opleiding horen in hetzelfde accreditatiedossier.

Een ander knelpunt is het behoud van de cohorten. Eenzelfde opleiding wordt in alle universiteiten en hogescholen op hetzelfde moment gevisiteerd en komt in hetzelfde grote en globale visitatierapport. Dat is waardevol. Het biedt immers een algemeen overzicht van een bepaalde opleiding. Door hersteltrajecten of TNO's riskeren die de algemene beoordelingsronde te ondergraven. De NVAO pleit voor maatregelen voor het behoud van de cohorten.

Tot slot zijn de rapporten en besluiten van de NVAO dermate juridisch dat de inhoudelijke aspecten dreigen verloren te gaan. De lezers zijn de instellingen maar ook studenten, docenten of andere belanghebbers. De NVAO denkt na over hoe zijn rapporten aantrekkelijker en leesbaarder te maken.

1.4. Kanttekeningen bij de visitaties

Verder wil de heer Aelterman nog een paar kanttekeningen plaatsen bij de visitaties. De kwaliteit van de zelfevaluatie rapporten is meestal goed, maar zoals gezegd zijn er in vele gevallen te veel bijlagen. Dat is vooral een probleem voor de visitatiecommissies.

VLIR en VLHORA stellen panels samen. De erkenningcommissie garandeert de onafhankelijkheid van die panels. Panels, zeker voor de professionele bachelors, tellen weinig leden uit andere landen. De kwaliteit van de experts wordt niet gecontroleerd. De NVAO moet samen met VLIR en VLHORA nagaan hoe dat wel kan. Nu is het zo dat alle opleidingen leden mogen voorstellen. Daaruit worden de experts geselecteerd. Die procedure wordt zowel in Nederland als in Vlaanderen gevolgd. Feitelijk wordt zo de kleinste gemene deler geselecteerd, terwijl dat niet noodzakelijk de top-experts zijn. Door per cohorte te evalueren, moet hetzelfde panel alle opleidingen bezoeken of als er toch verschillende panels zijn, moeten hun beoordelingen op elkaar afgestemd worden. Dat geeft vaak problemen.

Een derde kanttekening is dat de Vlaamse panels ruim gebruik maken van diversiteit in de beoordelingschalen: van onvoldoende tot excellent. In Nederland is dat minder het geval. De rapporten zijn nu van goede kwaliteit, in de beginfase was de onderbouwing van de in het rapport ingenomen standpunten soms onvoldoende.

Verder biedt de clusterbeoordeling, de voornoemde beoordeling van cohorten, een enorme meerwaarde en een schat aan informatie voor het hogeronderwijsbeleid. In Nederland gebeurt cohortegewijze evaluatie minder, zeker bij de professionele bachelors.

Een laatste kanttekening betreft de resultaten. De visitatie beoordeelt zes onderwerpen of standaarden; een ervan bevat 'de resultaten'. Bij masteropleidingen

wordt de kwaliteit en de waarde van de masterproef nagegaan als indicator van het eindresultaat. Bij de academische bacheloropleidingen ligt dat, bij gebrek aan een eindproef meestal moeilijker. Bij de professionele bacheloropleidingen is dat in vele gevallen evenzeer een probleem. Die opleidingen worden nu eens afgerond met stages dan weer met een eindwerk. Daarenboven zijn er weinig alumni, die kunnen geëvalueerd worden. De NVAO moet samen met VLIR en VLHORA op zoek naar betere methoden om die resultaten te beoordelen.

1.5. (Inter)nationale resonantie

De NVAO is de laatste jaren onderwerp geweest van ongeveer tien evaluaties. De NVAO is twee jaar geleden onderworpen aan een internationaal 'peer review'. Op basis daarvan is de NVAO herbevestigd als vol lid van de ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education), de koepelorganisatie van kwaliteitsorganisaties van Europa. Sinds december is de NVAO als eerste organisatie opgenomen in het Europese accreditatieregister.

Het OESO-rapport (OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) 'Thematic Review of Tertiary Education' over het hoger onderwijs heeft ook het Vlaamse en het Nederlandse accreditatiesysteem geëvalueerd. De OESO merkt op dat het bi- of multinationale systeem uniek is.

De Nederlandse inspectie heeft de NVAO onderworpen aan vijf 'midterm reviews'. Verder hebben de Algemene Rekenkamer en het Rekenhof het kwaliteitssysteem van het Vlaamse en Nederlandse hoger onderwijs doorgelicht (*Parl. St.* VI. Parl. 2007-08, nrs. 1 t.e.m. 3). Het onderzoekscentrum van Twente CHEPS (Center for Higher Education Policy Studies) onderzocht recent de nieuwe opleidingen in Nederland. Vorige week kwam een internationale evaluatie over de opvolging van Bologna aan bod in de raad van bestuur van de NVAO.

De NVAO en het Vlaamse en Nederlandse hoger onderwijs worden op internationaal vlak geapprecieerd. Niet alleen staat de NVAO in het register, ze neemt ook het secretariaat waar van ECA (European Consortium for Accreditation), een Europees consortium van kwaliteitsagentschappen die accrediteren en van INQAAHE (International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education), de wereldorganisatie voor kwaliteitszorg. De heer Aelterman maakt ook deel uit van het dagelijks bestuur van ENQA. De NVAO wordt ook betrokken bij heel wat internationale projecten.

1.6. Conclusies en aanbevelingen uit resonantie

Uit alle onderzoeken en evaluaties komt duidelijk naar voren dat het kwaliteitssysteem in Vlaanderen en Nederland nationaal en internationaal aanvaard is. De NVAO voldoet volledig aan de Europese standaarden en richtlijnen die de ministers hebben afgesproken. Het kwaliteitssysteem heeft een enorme invloed gehad op de interne kwaliteitszorg van de instellingen. Door het bestaande kwaliteits- en accreditatiesysteem krijgen de Vlaamse en Nederlandse opleidingen internationale erkenning.

Minder positief is dat de administratieve last en de kosten de laatste vijf jaar toegenomen zijn. Voorheen was er geen accreditatie dus is de evolutie van de kosten nogal moeilijk te beoordelen. In vergelijking met de industriële wereld zijn de kosten voor kwaliteitszorg in het onderwijs niet hoog. Uiteindelijk moeten de kosten tegen de baten geplaatst worden. Bepaalde kosten zijn trouwens onvermijdelijk. Zo zijn de accreditatiekosten in Nederland recent onderhevig gemaakt aan de btw. Dat was voorheen niet het geval. In een volgende fase zal de NVAO trachten om de administratieve rompslomp te beperken.

In Nederland worden de visitaties uitgevoerd door private organisaties, de zogenaamde VBI's (Visiterende en Beoordelende Instanties). Hun rol staat ter discussie omdat deze organisaties vaak de instellingen en professioneel advies geven maar ze ook evalueren.

De verschillende klankbordgroepen hebben ook aanbevelingen gedaan. Ze stellen voor om de accreditatieprocedures in Vlaanderen en Nederland verder te harmoniseren. Daar is de organisatie volop mee bezig. In Nederland is bijvoorbeeld recent de macrodoelmatigheid voor de TNO geplaatst net zoals al in Vlaanderen bestond. In Vlaanderen bestaat een herstelperiode reeds van bij de invoering van het stelsel, in Nederland niet. Ook dat wordt deels geharmoniseerd. Ook de periode tussen de accreditaties, in Vlaanderen acht jaar, in Nederland zes jaar, is een pijnpunt.

Het huidige accreditatiesysteem is al te veel gericht op verantwoording van de opleidingen. In een volgende fase moet het stimuleren van kwaliteitsverbetering meer op de voorgrond treden.

In de volgende ronde moet de accreditatie meer het accent leggen op de inhoud en de resultaten eerder dan op het proces. Voorts is aandacht voor de onafhankelijkheid, de expertise en de internationale dimensie van de panels nodig en moet de rol van de VBI's herbekeken worden.

Niet alleen de internationale groepen maar ook de instellingen zelf vragen dat de externe evaluaties

meer dan de basiskwaliteit in kaart brengen. Een andere aanbeveling is in de volgende accreditatieronde niet meer hetzelfde te doen als in de huidige. Alleen op die manier kunnen windowdressing en demotivatatie voorkomen worden.

1.7. Internationale evolutie: externe evaluatie

In een volgende fase moet de NVAO ook rekening houden met internationale evoluties. De eerste evolutie vormt eigenlijk een paradox. Veel landen evalueren niet langer de programma's maar wel de instellingen, tegelijkertijd ontstaan er heel wat agentschappen die de opleidingen accrediteren. De tendens gaat dus naar gemixte systemen van externe evaluaties.

Vele agentschappen evalueren maar accrediteren niet. Nochtans is accreditatie de toekomst. Een evaluatie zonder ja/nee-uitspraak bepaalt wel wat goed of fout loopt, maar niet of een opleiding de norm haalt. Dat laatste is nodig voor internationale vergelijkingen en erkenningen.

Een andere internationale evolutie is dat de focus meer en meer gelegd wordt op leeruitkomsten en minder op het proces.

De Europese landen moeten werk maken van de wederzijdse erkenning. De NVAO werkt daarvoor al samen met een tiental Europese accreditatieorganisaties: de accreditatiebeslissingen van al die organen worden wederzijds erkend. Volgende week visiteert de NVAO de militaire school in Brussel, een nationale instelling. Die visitatie wordt samen met het Franstalige kwaliteitsagentschap uitgevoerd. De problematiek van wederzijdse erkenningen van accreditatiebeslissingen is ook gekoppeld aan de discussie over joint programs, bijvoorbeeld joint masters. Het zou absurd zijn als een opleiding die door tien verschillende instellingen of landen wordt aangeboden, tien keer een visitatie moet doorlopen.

Voorts moet er aandacht gaan naar cross-borderopleidingen. In Brussel zijn er een tiental instellingen die op geen enkel register staan, die niet erkend zijn, maar die wel publiek reclame maken voor hun bacheloropleidingen. Die private organisaties ontsnappen aan elke wetgeving. Ook op internationaal vlak zijn dergelijke instellingen in de opmars. Aan de bestrijding van de zogenaamde diplomamills of accreditatiemills werkt de NVAO actief mee.

Er is ook een spanningsveld tussen onderwijsaccreditaties en de beroepsgerichte accreditaties die vooral in de Angelsaksische wereld bestaat. Het is niet nuttig dat een instelling beide accreditatievormen

moet doorlopen. De spreker refereert aan de discussie over de accountancyopleidingen.

Kwaliteit wordt meer en meer een mondiale zorg. Europa is gestart met Bologna, als reactie heeft de Amerikaanse minister een nota gemaakt. Australië en bepaalde Aziatische landen hebben ook gereageerd.

1.8. Uitdagingen

Ondanks het streven naar harmonisatie neemt de heterogeniteit en diversiteit toe. Op het bachelorniveau wordt aan grote groepen brede vorming gegeven. De spreker noemt dat de massificatie van de bachelors. De masters worden dan weer meer en meer gespecialiseerde opleidingen, vaak gelinkt aan onderzoek.

De klassieke typologie verdwijnt. Ook de NVAO merkt meer en meer dat er opleidingen aangeboden worden door nieuwe samenwerkingsvormen tussen bedrijven en instellingen. Dat betekent niet dat die opleidingen van slechte kwaliteit zijn. De private versus de publieke financiering vormt de laatste uitdaging.

2. Toelichting door de heer Karl Dittrich, voorzitter NVAO

De heer *Karl Dittrich* sluit aan bij de aanbevelingen van de klankbordgroepen. In alle rapporten wordt aanbevolen om in elk geval de Vlaamse en Nederlandse stelsels meer bij elkaar te laten aansluiten. De NVAO is het daarmee eens omdat de kracht van de internationale samenwerking duidelijk blijkt. Samen wegen Vlaanderen en Nederland zwaar op Europese debatten. Het is goed dat een accreditatieorgaan niet onmiddellijk in het politieke krachtenspel aanwezig is maar een zekere mate van onafhankelijkheid kent.

Zoals gezegd moet de accreditatie de kwaliteitsverbetering van de opleidingen meer stimuleren en meer focussen op de inhoud en de resultaten en verschillen in kwaliteit zichtbaar maken. De NVAO moet meer aandacht besteden aan de onafhankelijkheid. De sector is buitengewoon intelligent en is in staat de regels zodanig te gebruiken dat hij het gevoel krijgt met een spelletje bezig te zijn. Daarom is het goed om de tweede ronde anders te organiseren zodat iedere betrokkene beseft dat accreditatie een serieuze aangelegenheid is.

2.1. Te bereiken doelen in de volgende fase

Uit de resonantie heeft de NVAO een aantal doelen afgeleid. Daarbij gaat de organisatie uit van het feit

dat er in de toekomst alleen nog maar geaccrediteerde opleidingen in het stelsel zitten. De volgende ronde is gebaseerd op vertrouwen in het stelsel zelf en in de instellingen. De instellingen hebben goede opleidingen met goede docenten. Nederland en Vlaanderen hoeven zich in Europa absoluut niet te schamen voor de kwaliteit van hun opleidingen. Het is echter de bedoeling dat de instellingen niet alleen naar aanleiding van een visitatie met kwaliteit bezig zijn, maar permanent nadenken of ze voldoende actueel, innovatief zijn en voldoende op kwaliteit letten. Ze moeten ook nagaan of ze door de omgeving voldoende uitgedaagd worden om de kwaliteit op peil te houden. Het thema kwaliteit moet dus de leidraad zijn bij de verdere ontwikkeling van het onderwijs.

De NVAO is van plan het intellectuele eigenaarschap van het proces zelf terug te geven aan de professionals. In het hele accreditatieproces zijn de docenten immers naar de achtergrond verdwenen. Dat is logisch omdat in de eerste fase de basiskwaliteit beoordeeld is, waardoor vooral de processen en procedures voorop stonden. Dat is oninteressant voor een groot deel van de docenten. Zij willen met gelijken, met deskundigen over hun vak praten en zijn niet zo geïnteresseerd in regeltjes en procedures. De NVAO wil dat in de volgende ronde sterk bevorderen. Zij hoopt terug te komen tot een stelsel waarin de docenten en de beoordelaars op basis van deskundigheid met elkaar in gesprek gaan over de geleverde kwaliteit maar ook over de gewenste ontwikkeling van de opleiding.

Wat de doelstelling van gedifferentieerd oordelen betreft, maken de Vlaamse visitatiecommissies thans al buitengewoon goed gebruik van de schalen. De mogelijke conclusie dat er meer excellente opleidingen zijn in Vlaanderen dan in Nederland, laat de NVAO voorsnogen aan buitenstaanders over, ook al zijn er signalen in die richting. Verder moet de bureaucratische last van de accreditatie verminderd worden. De spreker wijst in dat verband op de vicieuze cirkel tussen het voorkomen van incidenten en de roep om meer regels en controle. Tot slot pleit hij ervoor dat de oordelen toegankelijker en informatiever worden voor docenten, instellingen en arbeidsmarkt.

2.2. Nieuw stelsel voor accreditatiesystematiek

Het voorstel voor de vernieuwing van de accreditatiesystematiek bestaat erin om een instellingsaudit in te voeren. Als die positief uitpakt en er dus een goed werkend intern stelsel van kwaliteitszorg bestaat, kan men de opleidingsbeoordeling beperkt houden. De instelling die een negatief oordeel kreeg, blijft in het oude systeem van de uitgebreide opleidingsbe-

oordeel, waarbij alle elementen aan de orde worden gesteld.

De centrale vraag bij de audit is of de instelling de kwaliteit van de opleidingen beheerst. Zelfs als een instelling meer dan 100 opleidingen aanbiedt, spreekt de NVAO de directie of het bestuur aan op de kwaliteit daarvan. Zij vraagt de instelling hoe zij aan de buitenwereld garandeert dat zij kwaliteit biedt. De centrale vraag neemt in de praktijk de vorm aan van zes eenvoudige vragen. De spreker somt ze op. Wat is uw visie op kwaliteit, wat wilt u bereiken? Hoe doet u dat, met welke middelen? Hoe meet u? Wat zijn de resultaten? Wat zijn de verbeteracties die op grond van de evaluatie worden ingezet? Wie is verantwoordelijk op de verschillende niveaus?

De beperkte opleidingsbeoordeling is een discussie tussen gelijken, met name docenten en deskundigen op het terrein van de opleiding. Er worden drie vragen gesteld: wat is de ambitie van de opleiding? Hoe wil de opleiding haar doelstellingen realiseren? Doet ze dat ook?

De spreker attendeert de commissie erop dat een proefproject aan de gang is, waarin drie universiteiten betrokken zijn (waaronder de UGent), vijf hogescholen (waaronder de Karel de Grote hogeschool en de Katholieke Hogeschool Leuven) en één heel kleine private instelling uit Nederland (dat een zeventigtal instellingen van dat type heeft).

De proef begon met een zelfevaluatie door de instelling, 'kritische reflectie op eigen functioneren' genoemd. Vervolgens werden ze door panels van vijf personen bezocht. De hoofden van die panels waren voor de drie Vlaamse instellingen: de heren Monard, De Wilde en Vergauwen. Die laatste is rector van de Universiteit de Fribourg in Zwitserland. De rapporten waren rond Kerstmis 2008 klaar. In alle drie blijkt al een behoorlijk goed ontwikkeld stelsel van interne kwaliteitszorg te bestaan.

Deze week werd in elke instelling één opleiding bezocht. Ook daar begint het proces met zelfevaluatie, gevolgd door een panelbezoek (in Vlaanderen samengesteld door VLIR en VLHORA). Hun rapport wordt verwacht tegen februari 2009.

Op 3 februari 2009 evalueert NVAO de instellingsaudits met alle panels, met alle waarnemers en met de instellingsbesturen. In maart gebeurt hetzelfde met de opleidingsbeoordelingen en wordt ook de combinatie van beide besproken met de instellingen, de studenten, hun koepels en de SERV met het oog op een breed draagvlak voor het nieuwe stelsel. De spreker wijst erop dat men in Nederland op 1 januari 2010 daarmee van start wil gaan, terwijl Vlaanderen

tijd heeft tot 2013. Minister Vandenbroucke wil immers de eerste ronde in het bestaande systeem afronden en weigert de spelregels tijdens de rit te wijzigen. Doel is wel, onderstreept de heer Dittrich, dat Nederland en Vlaanderen het op hoofdlijnen al eens zijn over het nieuwe stelsel.

3. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer *Robert Voorhamme* vindt de werkwijze uitstekend. Hij vraagt wel of de accreditatieorganisatie naast haar verantwoordelijkheid ten aanzien van de instellingen, niet ook een instrument ten behoeve van het beleid hoort te zijn. Daarmee bedoelt hij niet alleen de uitvoerende macht en de betrokken departementen van de administratie, maar ook het parlement. Dat heeft behoefte aan informatie. Achten de sprekers het mogelijk dat dergelijke meta-informatie over clusters op bevattelijke wijze aan het beleid wordt geleverd?

Het lid geeft het voorbeeld van de verwachte discussie over de structuur van het hoger onderwijs. Het parlement heeft behoefte aan deskundigheid om daaraan deel te kunnen nemen. Anders dreigt het buitenspel gezet te worden door hooggespecialiseerde focus- en overleggroepen. Een dergelijke ondersteuning is bovendien ook bevorderlijk voor de objectiviteit, die in het hoger onderwijs sneller in gevaar komt doordat het aantal instellingen veel kleiner is dan op andere onderwijsniveaus.

Vervolgens informeert de heer Voorhamme of de aanpak van het probleem van de lage rendementen een onderdeel vormt van de beschreven doorlichting. Verder signaleren de sprekers dat het Vlaamse concept van academische masters een knelpunt is. Vinden zij dat daarop teruggekomen moet worden?

Wat de evaluatie van Bologna betreft, vormen de rankings een discussiepunt in Europa. Is er een degelijk alternatief voor dat Angelsaksische systeem? Vormen de accrediteringsorganisaties mogelijk zelf dat alternatief?

Hebben de NVAO-onderzoekers uit ervaring weet van significante kwaliteitsverschillen tussen private en publieke financiering? Het lid heeft ook vragen bij het nieuwe schema voor accreditatie dat de sprekers voorstellen. Het lijkt vanzelfsprekend maar is het wel realistisch? Zijn de verschillende opleidingen binnen een instelling wel zo coherent dat men ze allemaal één label kan geven? Stuur de accreditatie de instellingen daarmee niet in de richting van een bepaalde organisatievorm? In sommige instellingen ligt thans het zwaartepunt bij de departementen, in andere bij het centrale bestuur.

De heer *Dirk De Cock* wil weten of de Vlaamse achterstand te verklaren is door de latere start en de langere durende opleidingen. Of zijn er andere redenen? De heer *Guy Aelterman* legt uit dat ook de verschillende accreditatieduur een rol speelt. Zij bedraagt in Nederland en Vlaanderen respectievelijk 8 en 6 jaar.

De heer *Dirk De Cock* informeert vervolgens of de sprekers de mogelijkheid om zich terug te trekken uit de toets nieuwe opleidingen als zelfregulering zien. Hebben zij de ervaring dat het dossier bij herindiening beter is?

Op welke manier kunnen de associaties een oplossing bieden voor de lage rendementen of versterken zij integendeel de kleinschaligheid?

De Franse Gemeenschap in België erkent bepaalde Vlaamse diploma's niet langer voor masteropleidingen die in Vlaanderen beperkt werden tot 60 studiepunten terwijl er in Wallonië 120 voor nodig zijn. Dat is niet bevorderlijk voor de doorstroming.

Staan de geselecteerde proefprojecten model voor de bestaande diversiteit?

De heer *De Cock* vernam van de UGent dat een doctoraat Nederlandse dialectologie in het Engels moet gepubliceerd worden met het oog op de rankings. Nochtans stelt het lid zich voor dat de geïnteresseerden Nederlandstalig zijn. Kunnen de sprekers daar enig licht op werpen?

Ook de heer *Piet De Bruyn* informeert naar andere sporen dan rankings voor het zichtbaar maken van bovengemiddelde kwaliteit.

Mevrouw *Laurence Libert* wijst erop dat het rapport van het Rekenhof pleit voor een cohortenaanpak van de evaluatie van eenzelfde opleiding aan meerdere instellingen. Welke suggesties hebben de sprekers met het oog op een snellere afronding van de accreditatie en op een meer consistente beslissing?

Zal het Vlaamse accreditatieproces afgerond zijn in 2012? Wat indien niet? Wordt het oude systeem dan automatisch verlengd?

De NVAO neemt taken op zich die niet in het verdrag staan, zoals het bijhouden van het hogeronderwijsregister. Zijn er nog meer? Wat is hun invloed op de kostendekkende financiering?

Het rapport van het Rekenhof pleit ook voor verdere harmonisering van de Vlaamse en Nederlandse regelgeving. Wat is de mening van de NVAO?

In de Nederlandse wetwijziging, die thans bij de Raad van State voorligt, wordt de NVAO omge-

vormd tot zelfstandig bestuursorgaan, en wordt zij dus volledig publiek. Wat is het standpunt van de organisatie zelf?

Moet men in de context van de evaluatie van Bologna ook een evaluatie van het verdrag overwegen?

De heer *Jef Tavernier* signaleert een ander probleem van erkenning, met name de master Onderwijskunde van de Open Universiteit. Die wordt wel in Nederland maar niet in Vlaanderen erkend, met name vanwege de beperktere omvang. Het gaat meer bepaald om de master Actief leren. De voorzitter merkt op dat het probleem werd voorgelegd aan de minister.

Verder vraagt mevrouw *Monica Van Kerrebroeck*, voorzitter, naar de verklaring van de genoemde lage rendementen. Heeft dat te maken met de lage instroom of met selectie vooraf? En wat zijn de oorzaken van het gebrek aan internationale benchmarking? Speelt de Vlaamse financiering een rol?

— Antwoorden

De heer *Guy Aelterman* stelt dat de clusterbenadering van evaluatie van de opleidingen aan de Vlaamse universiteiten en hogescholen – die voor een deel ook in Nederland bestaat – en vooral de breedteanalyse van de resultaten van de visitaties, mogelijkheden bieden inzake beleidsinformatie. De NVAO is intern bezig met meta-evaluaties per opleiding. Zij zijn al gedeeltelijk klaar voor een paar professionele bachelors en voor de pedagogische wetenschappen. Men kijkt daarbij eerst naar overeenkomsten en verschillen binnen één land, vervolgens tussen beide en ten slotte ten overstaan van de rest van Europa of de wereld.

De spreker wijst erop dat het om een moeilijke en tijdrovende operatie gaat. Het is zeker mogelijk om daarvoor het beleid bepaalde conclusies uit te trekken. Hij geeft als voorbeeld de zeer versnipperde taalopleidingen, waar afstudeerrichtingen met slechts enkele studenten bestaan en waar men vragen kan stellen bij de onderzoekscapaciteit en de betaalbaarheid.

De keuze voor de academische masters was te verantwoorden, maar Vlaanderen en voor een deel ook Nederland staan er wel erg alleen mee in de wereld. In de Angelsaksische landen heeft men naast op onderzoek gerichte ook professionele masters. De heer *Aelterman* pleit niet meteen voor de invoer van professionele masters, maar wil de discussie plaatsen in een omvattende, Europese context. De vraag naar masters met een sterke professionele oriëntatie is reëel. In het buitenland bestaan daar al heel wat voorbeelden van. De spreker geeft als voorbeeld het

verschil tussen Franse ingenieurs, die bedrijfsstages moeten lopen en de meer academisch gerichte Vlaamse opleidingen. Er zal ook moeten nagedacht worden of de op zich redelijke keuze die in Vlaanderen gemaakt is, wel houdbaar is zonder bestaande goede opleidingen al te ver in de richting van academisering te duwen. Hij geeft de internationaal gewaardeerde managementopleidingen als voorbeeld waarbij het professionele element heel belangrijk blijft.

Wat het onderscheid tussen private en publieke financiering betreft, wijst de heer *Karl Dittrich* op het bestaan van private instellingen die ingaan op een concrete vraag uit de arbeidsmarkt. Er zijn goede voorbeelden van dergelijke vraaggestuurde curricula, melden de panels. Maar er zijn er ook die het internationale bachelor- en masterniveau niet halen en een serieuze inspanning moeten leveren.

Anderzijds zitten er bij de private instellingen goudzoekers die zich richten op buitenlandse studenten, maar een op een aantal punten beschamend onderwijsniveau afleveren. Die groep is dankzij de accreditatie wel uitgedund. Interessant is verder het ontstaan van combinaties van publieke en private bekostiging, met name voor opleidingen van mensen die al een aantal jaar gewerkt hebben. De overheid kan immers niet meer alles financieren.

De spreker denkt dat de NVAO door negen instellingen en dertien opleidingen door te lichten, tijdens het proefproject een redelijk overzicht heeft gekregen. Men heeft bewust gekozen voor klassieke en jongere instellingen, grote en kleinere, publieke en private. De koepels hebben zich evenmin negatief uitgelaten over de diversiteit. In één instelling werd opgemerkt dat het trekken van conclusies op instellingsniveau een centraliserende aanpak in het hoger onderwijs zou bevorderen. Maar de werkelijkheid is anders. Aan universiteiten maakt de werkvloer uit wat kwaliteit is, en is het gezag de optelsom daarvan.

Voor de NVAO maakt de aanpak van de kwaliteitsbeheersing ook niets uit. Dat kan centraal of gedecentraliseerd gebeuren. De keuze is aan de instelling. Wel moet in elk geval de algemeen directeur of de rector de voor de overheid aanspreekbare persoon zijn. Met hun bestuur dragen zij immers de verantwoordelijkheid, ook bij sterke decentralisering.

De huidige rankings betreffen onderzoek. Wie niet in het Engels publiceert, ook over de meest Nederlandstalige onderwerpen, telt internationaal niet mee. Bovendien tellen alleen door de 'peers' erkende, internationale toptijdschriften mee. Maar instellingen hebben ook lokale, regionale en nationale functies. Daaraan voldoen de huidige rankingsystemen niet. Anderzijds vragen instellingen zelf om erkenning

van hun excellentie, in het bijzonder voor masters, waar zij internationaal mee willen draaien en meer willen leveren dan basiskwaliteit.

De heer *Dittrich* kan zich goed voorstellen dat een andere instelling dan weer de ambitie heeft om basiskwaliteit te leveren. Als zij een bepaalde studentenpopulatie tot de eindstreep weet te brengen, heeft zij vaak een betere prestatie geleverd dan instellingen die streng geselecteerde studenten van goed naar excellent brengen. Dergelijke overwegingen moeten ook in het oordeel van een panel worden verwoord.

Nederland heeft zijn beslissing om de NVAO op te nemen in de kaderwet Publieke bestuursorganen zonder meer meegedeeld. Er werd wel opgenomen dat alles wat in het verdrag tussen België en Nederlands is geregeld, expliciet is uitgesloten van de wetgeving. De NVAO moet daarom alleen voldoen aan de jaarverslaglegging, de financiering, de verslaglegging van de jaarrekening. Verder gaat het verdrag boven de kaderwet.

De NVAO kijkt uit naar de evaluatie van het verdrag. Anderzijds leerden de voorbije zeven evaluaties dat het bestaande stelsel redelijk functioneert, dat de Vlaams-Nederlandse samenwerking een absolute meerwaarde biedt, meer harmoniseert en de binationale samenwerking op een aantal punten stimuleert. Het zou de sprekers zeer verbazen mocht het Comité van Ministers opnieuw een externe evaluatie nodig achten. Wat hen betreft, kan de NVAO nog vijf jaar doorgaan.

De heer *Guy Aelterman* legt uit dat de discussies over erkenning niet te maken hebben met het niveau. Een master is een master. Ze gaan wel over de domeinspecifieke kwalificaties en de tijdens de hele opleiding opgebouwde competenties. Het initiatief van de minister om die laatste in kaart te brengen, zal volgens de spreker een goed hulpmiddel zijn in de discussies met andere landen.

Hij merkt wel op dat internationaal vragen worden gesteld bij masteropleidingen van 60 studiepunten. Maar zelfs als die niet houdbaar blijken, zou men voor de internationale aanvaarding volgens hem ook met 90 kunnen volstaan in de plaats van meteen voor alle opleidingen naar 120 studiepunten te gaan.

Een aantal gevallen van laag rendement heeft te maken met instroom. Vooral in Nederland komt daarbij dat studenten onderwijs met een baan combineren, zodat ze courant tot tien jaar doen over hun studies. Waar wel moet aan gewerkt worden is de misvatting om het rendement als doelstelling te zien die al dan niet gehaald wordt. Men moet het rendement veeleer zien als een instrument voor het instellingsbeleid. De redenen voor een specifiek geval van laag rendement

kunnen veelal gedetecteerd worden en aanleiding geven tot beleidsacties.

Als men het spel goed speelt, is binnen de associatie een heroriëntering voor de student mogelijk, zonder dat de betrokkene zelfs van instelling of regio hoeft te veranderen. Verder wijst hij erop dat populaire opleidingen mensen aantrekken die de opleidingen niet aankunnen, waardoor automatisch het rendement daalt, bijvoorbeeld omdat studenten met een onvoldoende vooropleiding zich inschrijven. Dat is nu eenmaal het gevolg van de vrije instroom maar misschien ook van een onvoldoende doorgedreven voorlichting of ontrading.

Wat de toets nieuwe opleidingen betreft, klopt het inderdaad dat tweede of zelfs derde aanvragen na terugtrekking merkelijke verbeteringen laten zien. Het is misschien wel een goede zaak dat dergelijke discussies over kwaliteit aan de NVAO worden overgelaten. Dat haalt de politieke druk voor een stuk weg.

De heer Aelterman ziet niet in waarom Vlaanderen niet in 2012 het proces zou afronden. Op grond van het met VLIR en VLHORA afgesproken tijdschema is dat haalbaar.

Wat de cohorten betreft, heeft de NVAO aan de minister voorgesteld om eventueel in Onderwijsdecreet XIX in te schrijven hoe opleidingen terug in de cohorten kunnen gebracht worden na een hersteltraject of na een TNO. De discussie over het behoud van én cohorten en consistentie – soms werkt men in eenzelfde cohorte ook met meerdere panels – zal met VLIR en vooral VLHORA moeten gevoerd worden.

Het hogeronderwijsregister is vrij succesvol. Er wordt bovendien getracht om iets analoogs samen met een tiental kwaliteitsorganisaties op Europese schaal uit te bouwen. De andere bijkomende taken van de NVAO hebben altijd te maken met kwaliteitszorg. In de meeste gevallen krijgt de NVAO daar zowel in Nederland als in Vlaanderen bijkomend geld voor in de vorm van projectfinanciering.

De heer Aelterman is niet zeker dat het gebrek aan internationale benchmarking en aan internationaal samengestelde panels vooral het gevolg is van een gebrek aan voldoende financiering of van de taal. Hij wijst op de mogelijkheid om de talrijke naar het buitenlandse hoger onderwijs uitgeweken Vlamingen in panels in te zetten met hun ervaring. Als er één opleiding is waarvoor de panels internationaal samengesteld zouden moeten zijn, zijn het wel de kunstopleidingen. Voor het taalprobleem moeten hulpmiddelen zijn,

zoals discussies met de buitenlanders in het Engels.

De voorzitter dankt de sprekers.

De verslaggever,

Laurence
LIBERT

De voorzitter,

Monica
VAN KERREBROECK
